

VAI TRÒ CỦA THỰC VẬT ĐỐI VỚI ĐỘNG VẬT VÀ ĐỐI VỚI ĐỜI SỐNG CON NGƯỜI

I - VAI TRÒ CỦA THỰC VẬT ĐỐI VỚI ĐỘNG VẬT

Trong thiên nhiên, các sinh vật nói chung có quan hệ mật thiết với nhau về thức ăn và nơi sống. Ở đây, chúng ta tìm hiểu vai trò của thực vật đối với động vật.

1. Thực vật cung cấp ôxi và thức ăn cho động vật

□ Ta đã biết hầu hết lượng ôxi trong khí quyển là do cây xanh nhả ra trong quá trình quang hợp, và cũng nhờ quá trình quang hợp, thực vật đã tổng hợp được các chất hữu cơ.

▼ Hãy cho biết :

- Lượng ôxi mà thực vật nhả ra đó có ý nghĩa gì đối với các sinh vật khác (kể cả con người).
- Các chất hữu cơ do thực vật chế tạo ra có ý nghĩa gì trong tự nhiên ?
- Quan sát H.48.1, hãy kể thêm một số loài động vật khác cũng ăn thực vật.

Hình 48.1. Thực vật là thức ăn của động vật

Có thể lập thành bảng sau :

Tên con vật	Thức ăn				
	Lá	Rễ, củ	Cả cây	Quả	Hạt
Chim sẻ					✓
Thỏ	✓	✓			

❑ Ngoài vai trò chính là thức ăn của động vật, một số ít trường hợp thực vật cũng có thể gây hại đối với động vật. Ví dụ :

- Một số tảo ở nước khi sinh sản quá nhanh (gọi là hiện tượng nước "nở hoa"), sau khi chết làm ô nhiễm môi trường nước, đầu độc cá và các động vật khác ở nước.
- Một vài cây độc đối với cơ thể một số động vật như cây duối cá, người ta dùng cây này để diệt cá dữ trong đầm nuôi thủy sản.

2. Thực vật cung cấp nơi ở và nơi sinh sản cho động vật

▼ Quan sát H.48.2. Những hình ảnh này cho ta biết điều gì ? Kể một vài ví dụ khác về động vật trong thiên nhiên "lấy cây làm nhà" mà em biết.

Hình 48.2. Thực vật là nơi sinh sống của động vật

❑ Thực vật chẳng những cung cấp nơi ở mà còn là nơi sinh sản cho một số loài động vật.

Thực vật đóng vai trò quan trọng trong đời sống động vật. Chúng cung cấp thức ăn cho nhiều động vật (và bản thân những động vật này lại là thức ăn cho động vật khác hoặc cho con người), cung cấp ôxi dùng cho hô hấp, cung cấp nơi ở và nơi sinh sản cho một số động vật.

Câu hỏi ?

1. Thực vật có vai trò gì đối với động vật ?
2. Kể tên một số loài động vật ăn thực vật.
3. Trong các chuỗi liên tục sau đây :

Thực vật $\xrightarrow{\text{là thức ăn}}$ Động vật ăn cỏ $\xrightarrow{\text{là thức ăn}}$ Động vật ăn thịt
hoặc :

Thực vật $\xrightarrow{\text{là thức ăn}}$ Động vật $\xrightarrow{\text{là thức ăn}}$ Người

hãy thay thế các từ động vật, thực vật bằng tên con vật hoặc cây cụ thể.

II - THỰC VẬT VỚI ĐỜI SỐNG CON NGƯỜI

Có bao giờ chúng ta tự hỏi : nhà ở và một số đồ đạc cũng như thức ăn, quần áo,... hằng ngày của chúng ta được lấy từ đâu ? Nguồn cung cấp các sản phẩm đó một phần lớn là thực vật.

1. Những cây có giá trị sử dụng

- ▼ – Hãy cho biết thực vật có thể cung cấp cho chúng ta những gì dùng trong đời sống hằng ngày ?
- Để phân biệt cây theo công dụng, người ta đã chia chúng thành các nhóm cây khác nhau. Ví dụ :

S T T	Tên cây	Cây lương thực	Cây thực phẩm	Cây ăn quả	Cây công nghiệp	Cây lấy gỗ	Cây làm thuốc	Cây làm cảnh	Cây có công dụng khác
1	Cây mít			✓		✓			
2	Cây sen			✓			✓	✓	
...	...								

– Tìm thêm một số cây khác ở địa phương, điền vào bảng.

– Đọc bảng trên, em có nhận xét gì ?

Có khi với cùng một cây nhưng có nhiều công dụng khác nhau, tùy bộ phận sử dụng.

2. Những cây có hại cho sức khỏe con người

Bên cạnh đại đa số cây có ích cũng có một số ít cây có hại cho sức khỏe con người nếu ta sử dụng chúng không đúng cách. Ví dụ :

– Cây thuốc lá : Thuốc lá là cây công nghiệp, lá được chế biến làm thuốc hút. Trong thuốc lá có nhiều chất độc, đặc biệt là chất nicôtin được dùng để chế thuốc trừ sâu. Nếu ta hút thuốc lá, nhất là hút nhiều, thì có hại do chất nicôtin thấm vào cơ thể sẽ ảnh hưởng đến bộ máy hô hấp, dễ gây ung thư phổi. Vì vậy ta không nên hút thuốc lá, đặc biệt khi còn nhỏ tuổi.

Hình 48.3. Ngọn cây thuốc phiện

Hình 48.4. Ngọn cây cần sa

- Cây thuốc phiện (H.48.3) : Trong nhựa tiết ra từ quả của cây này chứa nhiều moocphin là chất độc nguy hiểm, khi sử dụng dễ gây nghiện. Khi đã mắc nghiện thì rất khó chữa. Nghiện thuốc phiện có hại đến sức khoẻ và gây hậu quả xấu không những cho bản thân mà cho cả gia đình và xã hội. Hiện nay ở nước ta đã xoá bỏ những vùng trồng cây thuốc phiện.
- Cây cần sa (H.48.4) : Tác hại giống như cây thuốc phiện.

Thực vật, nhất là thực vật Hạt kín có công dụng nhiều mặt. Ý nghĩa kinh tế của chúng rất lớn : cho gỗ dùng trong xây dựng và các ngành công nghiệp, cung cấp thức ăn cho người, dùng làm thuốc,... Đó là nguồn tài nguyên thiên nhiên quý giá, chúng ta cần bảo vệ và phát triển nguồn tài nguyên đó để làm giàu cho Tổ quốc.

Bên cạnh đó cũng có một số cây có hại cho sức khoẻ, chúng ta cần hết sức thận trọng khi khai thác hoặc tránh sử dụng.

Câu hỏi ?

1. Con người sử dụng thực vật để phục vụ đời sống hằng ngày của mình như thế nào ? Cho một vài ví dụ cụ thể.
2. Tại sao người ta nói nếu không có thực vật thì cũng không có loài người ?
3. Ở địa phương em có những cây Hạt kín nào có giá trị kinh tế ?
4. Hút thuốc lá và thuốc phiện có hại như thế nào ?

Em có biết ?

Trong ngành Hạt kín có các họ cây tập trung nhiều cây cùng công dụng. Ví dụ :

- Họ Lúa : có nhiều cây lương thực (lúa, ngô, kê, lúa mì,...) hoặc cỏ cho gia súc.
- Họ Cải, họ Bầu bí : có nhiều cây rau (các loại cải, su hào, bầu, bí, mướp, su su,...).
- Họ Cúc, họ Lan : có nhiều cây làm cảnh vì hoa của chúng thường rất đẹp.
- Họ Dừa : có nhiều cây công nghiệp (cọ, dừa, mây, song,...) dùng đan lát, làm đồ mỹ nghệ, làm bàn ghế,...